

Kriminālvajāšana noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas lietās

IGORS GERASIMINS

ĢENERĀLPROKURATŪRA, 2020.GADS

Kriminālvajāšanas uzsākšana

Personu sauc pie kriminālatbildības, ja izmeklēšanā savāktie pierādījumi norāda uz šīs personas vainu izmeklējamā noziedzīgā nodarījumā un prokurors ir pārliecināts, ka pierādījumi to apstiprina (KPL 402.pants).

Prokurors uzsāk kriminālvajāšanu, pieņemot lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības, 10 dienu laikā pēc tam, kad saņēmis krimināllietas materiālus no izmeklēšanas iestādes (KPL 403.panta otrā daļa).

Izmeklēšanā savākto pierādījumu vērtēšana

Pirms kriminālvajāšanas uzsākšanas prokurors vērtē izmeklēšanā savākto ziņu par faktiem:

- ❑ **attiecināmību** (KPL 129.pants);
- ❑ **pieļaujamību** (KPL 130.pants);
- ❑ **ticamību** (KPL 128.pants).

Turklāt tiek vērtēta arī **pierādījumu pietiekamību**. Proti, prokurors vērtē, vai izmeklēšanā savāktais pierādījumu kopums dod pamatu prokuroram uzskatīt, ka tieši šī persona ir izdarījusi konkrētu noziedzīgu nodarījumu.

Tiešie un netiešie pierādījumi

Doktrīnā atzīts, ka **pierādījumu iedalījums tiešos un netiešos pierādījumos** atkarīgs no to satura attiecināmības pret kriminālprocesā pierādāmiem apstākļiem. **Pierādījums ir tiešs**, ja tā izmantošana nozīmē kriminālprocesā pierādāmā apstākļa tiešu, nepastarpinātu pierādīšanu, bet **netiešs pierādījums** kriminālprocesā pierādāmos faktus pierāda tikai pastarpināti, t.i., ar saistīto faktu starpniecību.

Pierādīšana ar netiešajiem pierādījumiem ir komplicētāka par pierādīšanu ar tiešajiem pierādījumiem. Neatņemama prasība, kas tiek izvirzīta netiešajiem pierādījumiem – tiem jābūt tādiem, kas pierāda vairākus savstarpēji un ar kriminālprocesā pierādāmiem apstākļiem loģiski saistītus faktus. Netiešie pierādījumi skatāmi tikai to kopsakarībā, jo katram individuālam netiešam pierādījumam nav atbilstoša seguma “pierādoša spēka”.

Avoti:

- ✓ Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa likuma 127.panta komentārs. Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 435.lpp.
- ✓ Strada K. Pierādīšanas teorijas pamatjēdzienu problemātika kriminālprocesā. Disertācija. Rīga, 2002, 136.-140.lp. Disertācija pieejama: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/3603>.
- ✓ Par netiešajiem pierādījumiem sk. arī: <https://guide.iacrc.org/the-basics-of-evidence-for-fraud-and-corruption-investigators/>.

Netiešo pierādījumu izmantošana pierādīšanā

Jautājums par netiešo pierādījumu izmantošanu pierādīšanā pēdējā laikā ir bijis bieži aktualizēts, jo īpaši kontekstā ar atbildīgo amatpersonu spēju (prasmī) izmantot netiešos pierādījumus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas pierādīšanai (*sk., piemēram, Eiropas Padomes Moneyval piektās kārtas savstarpējo novērtējuma ziņojumu par Latviju*).

Saskaņā ar FATF standartiem netiešajiem pierādījumiem ir īpaša nozīme, lai konstatētu:

- ❑ mantas noziedzīgo izcelsmi un
- ❑ personas darbību nolūku.

Avots: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/AML-CFT-Judges-Prosecutors.pdf>

Netiešie pierādījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas lietās

Ziņas par faktiem, kas praksē var tikt izmantotas kā netiešie pierādījumi:

- ❖ ziņas par iespēju izdarīt konkrēto noziedzīgo nodarījumu, proti, ziņas, ka persona fiziski noteiktā laikā bija noteiktā vietā;
- ❖ ziņas par tāpatību;
- ❖ ziņas par personas spējām un profesionālajām prasmēm;
- ❖ ziņas par personas iepriekš izdarītajiem mantiskajiem noziedzīgajiem nodarījumiem vai administratīvajiem pārkāpumiem;
- ❖ ziņas, ka personai piederošā manta nav samērīga ar tās likumīgajiem ienākumiem;
- ❖ ziņas, ka lietā konstatētie faktiskie apstākļi atbilst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas tipoloģijām;
- ❖ ziņas, ka darījumam (darbībām ar mantu) nav ekonomiska pamata vai loģiska skaidrojuma;
- ❖ aizdomās turētā/apsūdzētā apzināti nepatiesa (melīga) liecība.

Mantas noziedzīgās izcelsmes pierādīšana

Mantas noziedzīgās izcelsmes pierādīšanas problēma pamatā ir aktuāla:

- ❑ noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas gadījumos ar ārvalstu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu (nav jurisdikcijas pār predikatīvo nodarījumu);
- ❑ noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas gadījumos, kad nav zināms [vai nav skaidri zināms] predikatīvais noziedzīgais nodarījums (*stand-alone* gadījumi).

Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 29.marta spriedums lietā Nr.12507000818

[pers. B] legalizēja noziedzīgi iegūtus finanšu līdzekļus personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās:

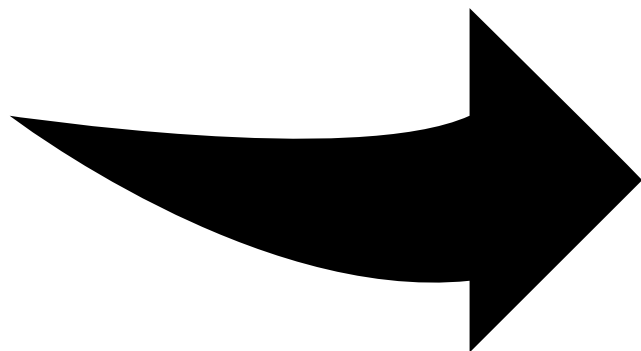
2016.gada 20.jūnijā no Spānijas Karalistes pilsoņa A. konta Nr.ES**, "BANKO**" tika veikts krāpniecisks naudas līdzekļu pārskaitījums, un nākamajā dienā - 2016.gada 21.jūnijā krāpšanas rezultātā pārskaitītie finanšu līdzekļi 4455 EUR apmērā tika saņemti uz [pers. B] vārda atvērtajā un personas, pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, faktiskā lietošanā esošajā AS "***Banka" kontā Nr.LV**. Maksājuma informācijā tika norādīts, ka naudas līdzekļu pārskaitījums veikts saskaņā ar līgumu Nr.**.

Laika periodā no 2016.gada 21.jūnija līdz 2016.gada 7.jūlijam persona, pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, vienojās ar [pers. B], ka pēdējais izņems skaidrā naudā kontā atlikušo naudas līdzekļu summu 2329,02 EUR apmērā, un šim nolūkam iedeva [pers. B] viltotu dokumentu - līgumu Nr.**, kurā bija norādītas patiesībai neatbilstošas ziņas par to, ka Spānijas pilsonis A. ir noslēdzis līgumu ar [pers. M] par naudas līdzekļu 4455 EUR ieskaitīšanu viņas civilvīra [pers. B] kontā Nr.LV**.

[pers. B], zinot, ka minētie naudas līdzekļi ir iegūti noziedzīgā ceļā no ārvalsts pilsoņa, un apzinoties, ka viņam nav likumīgu tiesību uz kontā ieskaitītajiem naudas līdzekļiem, saskaņā ar vienošanos ar personu, pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, un pēdējā uzdevumā ieradās AS "***Banka" filiālē **, kur nolūkā izņemt no konta skaidras naudas līdzekļus un saņemt tos savā valdījumā, lai tālāk nodotu tos personai, pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, [pers. B] uzrādīja bankas darbiniekam fiktīvo līgumu Nr.**, kurā bija ierakstītas nepatiesas ziņas, kuras šķietami pamatoja līdzekļu legālu izcelsmi ar divu fizisko personu savstarpēji noslēgto līgumu, kā arī vienlaikus [pers. B], norādot sevi kā konta patiesā labuma guvēju un ar viltoto līgumu saistītu personu, slēpa izkrāpto naudas līdzekļu faktisko saņēmēju - personu, pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, kurš bija konta faktiskais lietotājs.

Tādējādi, slēpjot un maskējot noziedzīgi iegūtu līdzekļu patieso raksturu un izcelsmi (norādot kredītiestādei, ka līdzekļi saņemti no civiltiesiska darījuma), un piederību (noslēpjot personu, attiecībā pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, kā konta faktisko lietotāju un labuma guvēju), apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, mēģinot iegūt savā valdījumā citas personas noziedzīgi iegūtos līdzekļus, [pers. B] izdarīja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu atbilstoši Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 5.panta pirmās daļas 2. un 3.punktā noteiktajam.

Netiešās pierādīšanas metode

Gadījumos, kad kriminālprocesā nav pietiekamu ziņu par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu vai šādas ziņas nevar iegūt, līdzekļu noziedzīgās izcelsmes pierādīšanai izmantojama **netiešās pierādīšanas metode** jeb *stand-alone pieeja*.

Izmantojot šo pierādīšanas metodi, ar netiešajiem pierādījumiem tiek izslēgta līdzekļu likumīgas izcelsmes iespējamība un iegūta pārliecība, ka nav iespējama citāda situācija, kā vien tāda, ka manta (līdzekļi) ir tieši vai netieši iegūta jebkāda KL paredzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā.

Avots: <https://www.amlc.eu/wp-content/uploads/2019/04/Money-Laundering-the-Indirect-Method-of-Proof-2019.pdf>

***Stand-alone* gadījuma analīze**

Lietas faktiskie apstākļi:

Kriminālprocesā [pers. A] apsūdzēta pēc KL 221.panta pirmās daļas, 221.¹panta pirmās daļas, 221.²panta trešās daļas un 195.panta trešās daļas.

Saskaņā ar apsūdzību KL 195.panta trešajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums izdarīts laika posmā no 2015.gada 22.aprīļa līdz 2018.gada 15.novembrim. Proti, [pers. A] laika posmā no 2015.gada 22.aprīļa līdz 2018.gada 15.novembrim ieguva naudas līdzekļus vismaz 32 695 EUR apmērā, ko izmantoja, lai iegādātos 4 nekustamos īpašumus un 3 transportlīdzekļus. Nekustamos īpašumus un transportlīdzekļus [pers. A] reģistrēja uz savas meitas [pers. L] vārda.

KL 221.panta pirmajā daļā, 221.¹panta pirmajā daļā un 221.²panta trešajā daļā paredzētie noziedzīgie nodarījumi šajā gadījumā nav predikatīvie nodarījumi.

Stand-alone gadījuma analīze

Kriminālprocesā noskaidrots:

- [pers. A] agrāk trīs reizes sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar nelikumīgu akcīzes preču apriti. Proti, 2013.gadā [pers. A] noteikts kriminālsods par vienas alkohola pudeles pārdošanu, 2015.gadā viņa notiesāta par 43 litru nelikumīga alkohola un 64 020 nelikumīgu cigarešu uzglabāšanu, 2016.gadā – par 67 litru nelikumīga alkohola uzglabāšanu, izskatāmajā lietā [pers. A] inkriminēta 237 litru nelikumīga alkohola un 45 040 nelikumīgu cigarešu uzglabāšana.
- Nekustamo īpašumu un transportlīdzekļu iegāde bija acīmredzami nesamērīga ar [pers. L], arī [pers. A] legālajiem ienākumiem.
- Prettiesisko ienākumu pieaugums atbilst periodiem, kuros uz [pers. L] vārda reģistrēti nekustamie īpašumi un automašīnas.
- Lietā noskaidrotie apstākļi kopumā norāda uz [pers. A] tuvām ģimenes attiecībām ar meitu [pers. L].
- [pers. A] un [pers. L] liecības par mantas izcelsmi nav ticamas.

Stand-alone pieeja

Kādas ziņas par faktiem šajā gadījumā izmantojamas kā netiešie pierādījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas sastāva pierādīšanai (un primāri mantas noziedzīguma konstatēšanai)?

Personas darbību un nolūka pierādīšana

Lietas faktiskie apstākļi:

Laikā no 2009.gada 1.oktobra līdz 2010.gada 20.septembrim [pers. B], būdama SIA “X” atbildīgā amatpersona, izvairījās no PVN nomaksas, nodarot valsts budžetam zaudējumus 50 238,96 LVL (71 567,76 *euro*) apmērā.

Nolūkā legalizēt noziedzīgā kārtā iegūtos naudas līdzekļus [pers. B] laikā no 2009.gada 12.oktobra līdz 2010.gada 15.oktobrim nepamatoti pārskaitīja no SIA “X” norēķinu konta uz SIA “Y” norēķinu kontu kopsummā 323 862,45 LVL (460 814,75 *euro*) apmērā, t.sk. valstij nesamaksāto PVN 50 238,96 LVL (71 567,76 *euro*) apmērā. Naudas pārskaitījumu pamatošanai [pers. B] izmantoja viņas iepriekš noformētus viltotus rēķinus par SIA “X” it kā saņemtu svaigu zivju produkciju no SIA “Y”.

Tad kriminālprocesā nenoskaidrota persona [pers. B] uzdevumā SIA “Y” norēķinu kontā saņemtos naudas līdzekļus nekavējoties konvertēja *euro* valūtā un, elektroniski veicot vairākas transakcijas, laikā no 2009.gada 13.oktobra līdz 2010.gada 14.septembrim naudas līdzekļus 450 485,53 *euro* apmērā nepamatoti pārskaitīja Igaunijas uzņēmumam.

Pēc naudas līdzekļu saņemšanas Igaunijas uzņēmuma kontos tie kriminālprocesā precīzi nenoskaidrotā laika posmā, ne vēlāk kā līdz 2010.gada 14.septembrim, uzņēmuma birojā Igaunijas Republikā skaidras naudas veidā tika izmaksāti SIA “Y” pilnvarotajai personai [pers. C], kurš šos naudas līdzekļus kriminālprocesā nenoskaidrotos apstākļos nodeva [pers. B].

Personas darbību un nolūka pierādīšana

Tiesas apsvērumi, pamatojot [pers. B] veiktās darbības un to nolūku:

SIA "X" un SIA "Y" norēķinu kontus veikto darījumu un internetbankā izmantoto IP adresu analīze, kā arī SIA "X" un SIA "Y" veiktās darbības VID EDS un EDS izmantoto IP adresu analīze apliecina, ka naudas līdzekļu plūsmu SIA "X" un SIA "Y" norēķinu kontos, kā arī šo uzņēmumu grāmatvedības kārtošanu nodrošināja viena un tā pati persona. Ņemot vērā, ka [pers. B] nodrošināja nepamatotus (par fiktīviem darījumiem) naudas pārskaitījumus no SIA "X" uz SIA "Y" norēķinu kontu, ka šie pārskaitījumi un turpmākā naudas līdzekļu plūsma no SIA "Y" uz Igaunijas uzņēmumu, vērtējot pēc būtības, tika veikta SIA "X" jeb [pers. B] interesēs, atzīstams, ka tieši [pers. B] ir tā persona, kura kontrolēja (nodrošināja) naudas līdzekļu plūsmu SIA "X" un SIA "Y" norēķinu kontos, kā arī nodrošināja šo uzņēmumu grāmatvedības kārtošanu.

Teikto pierāda:

- Apstākļi, ka vairākos gadījumos precizējumi SIA "Y" un SIA "X" deklarācijās iesniegti vienā un tajā pašā dienā.
- No [pers. B] piederošās IP adreses ***** 2010.gada 24.aprīlī tika labots SIA "Y" gada pārskats.
- Darbības ar SIA "Y" dokumentiem EDS tika veiktas, izmantojot [pers. O] piešķirtās IP adreses: ***** un ***** . Gan liecinieks [pers. O], gan arī viņa sieva noliedza, ka viņiem būtu jebkāda saistība ar SIA "Y" un ka viņi būtu šā uzņēmuma vārdā veikuši kādas darbības EDS. Vienlaikus liecinieka [pers. O] sieva norādīja, ka [pers. B], pieslēdzoties EDS, izmantoja viņas dzīvesvietā esošo privāto datoru.

Personas darbību un nolūka pierādīšana

2005.gada 16.maija Eiropas Padomes konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (Varšavas konvencija)

9.panta 2.punkta c) apakšpunkts - apzināšanos, nodomu vai nolūku var secināt no lietas objektīvajiem, faktiskajiem apstākļiem.

Kriminālvajāšana noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas lietās

IGORS.GERASIMINS@LRP.GOV.LV